

HOTĂRÂREA CURȚII

din 21 septembrie 1999*

Albany International BV **împotriva** **Stichting Bedrijfspensioenfonds Textilindustrie**

(cerere pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare,
introdusă de Kantongerecht te Arnhem)

„Afilierea obligatorie la un fond sectorial de pensii –
Compatibilitatea cu regulile de concurență – Calificarea ca întreprindere a unui fond sectorial
de pensii”

În cauza C-67/96,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CE (în prezent articolul 234 TCE), de către Kantongerecht te Arnhem (Țările de Jos) pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare în litigiul pendinte în fața acestei instanțe între

Albany International BV

și

Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie,

privind interpretarea articolelor 85, 86 și 90 din Tratatul CE (în prezent articolele 81 CE, 82 CE și 86 CE),

CURTEA,

constituită din G. C. Rodríguez Iglesias, președinte, J.-P. Puissochet, G. Hirsch și P. Jann, președinți de cameră, J. C. Moitinho de Almeida (raportor), C. Gulmann, J. L. Murray, D. A. O. Edward, H. Ragnemalm, L. Sevón și M. Wathelet, judecători,

avocat general: F. G. Jacobs

grefier: D. Louterman-Hubeau, administrator principal,

având în vedere observațiile scrise prezentate:

- în numele lui Albany International BV, de T. R. Ottervanger, avocat în Baroul din Rotterdam și de H. van Coeverden, avocat în Baroul din Haga,

* Limba de procedură: olandeza.

- în numele lui Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie, de E. Lutjens, avocat în Baroul din Amsterdam și de O. Meulenbelt, avocat în Baroul din Utrecht,
- în numele guvernului olandez, de A. Bos, consilier juridic în cadrul Ministerului Afacerilor Externe, în calitate de agent,
- în numele guvernului german, de E. Röder, Ministerialrat în cadrul Ministerului Federal al Economiei și de C.-D. Quassowski, Regierungsdirektor în cadrul aceluiași minister, în calitate de agenți,
- în numele guvernului francez, de K. Rispal-Bellanger, director adjunct în dreptul internațional economic și în dreptul comunitar în cadrul Direcției de Afaceri Juridice a Ministerului Afacerilor Externe și de C. Chavance, Secretar al Afacerilor Externe în cadrul aceleiași direcții, în calitate de agenți,
- în numele Comisiei Comunităților Europene, de W. Wils, membru al serviciului juridic, în calitate de agent,

având în vedere raportul pentru ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale Albany International BV, reprezentată de T. R. Ottervanger, ale Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie, reprezentată de E. Lutjens și O. Meulenbelt, ale guvernului olandez, reprezentat de M. A. Fierstra, șef al Departamentului de Drept European din cadrul Ministerului Afacerilor Externe, în calitate de agent, ale Guvernului francez, reprezentat de C. Chavance, ale Guvernului suedez, reprezentat de A. Kruse, departementsråd în cadrul Secretariatului Juridic (UE) din cadrul Ministerului Afacerilor Externe, în calitate de agent, și ale Comisiei, reprezentată de W. Wils, în ședința din 17 noiembrie 1998,

după ascultarea concluziilor avocatului general, prezentate în ședința din 28 ianuarie 1999,

pronunță prezenta

Hotărâre

1. Prin Hotărârea din 4 martie 1996, primită la Curte la 11 martie, Kantongerecht te Arnhem a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CE (în prezent articolul 234 CE), trei întrebări preliminare privind interpretarea articolelor 85, 86 și 90 din Tratatul CE (în prezent articolele 81 CE, 82 CE și 86 CE).
2. Aceste întrebări au fost adresate în cadrul unui litigiu între Albany International BV (denumită în continuare „Albany”) și Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie (Fondul de pensii sectoriale din industria textilă denumit în continuare „fondul”) cu privire la refuzul lui Albany de a plăti fondului contribuțiile corespunzătoare anului 1989, pe motiv că afilierea obligatorie la fond, în temeiul căreia erau solicitate contribuțiile respective, este contrară articolului 3 litera (g) din Tratatul CE [devenit, după modificare, articolul 3 alineatul (1) litera (g), CE], articolelor 85, 86 și 90 din tratat.

Legislația națională

3. Sistemul olandez de pensii se bazează pe trei piloni.

4. Primul este constituit dintr-o pensie de bază legală, acordată de stat în conformitate cu Algemene Ouderdomswet (Legea de instituire a unui sistem general de pensii pentru limită de vârstă, denumită în continuare „AOW”) și cu Algemene Nabestaandenwet (Legea privind indemnizația generală de urmaș). Acest regim egal obligatoriu dă dreptul întregii populații la o pensie redusă, indiferent de salariul efectiv primit anterior și se calculează pe baza salariului minim legal.
5. Cel de-al doilea pilon include pensiile suplimentare, furnizate pe baza unei activități profesionale, salariate sau independente, care completează, în majoritatea cazurilor, pensia de bază. Aceste pensii suplimentare sunt în general administrate în cadrul regimurilor colective care se aplică unui sector al economiei, unei profesii sau lucrătorilor unei întreprinderi prin fondurile de pensii cu afiliere obligatorie, în special, ca și în acțiunea principală, în temeiul lui Wet van 17 maart 1949 houdende vaststelling van en regeling betreffende verplichte deelneming in een bedrijfspensioenfonds (Legea din 17 martie 1949 de stabilire a normelor privind afilierea obligatorie la un fond sectorial de pensii, denumită în continuare „BPW”).
6. Cel de-al treilea pilon este constituit din polițele individuale ale pensiilor de asigurări sociale sau de asigurare de viață, care pot fi încheiate facultativ.
7. Wet op de loonbelasting (Legea privind impozitul pe salarii) prevede că primele care au ca scop constituirea unei pensii sunt deductibile numai atunci când această pensie nu depășește un nivel „rezonabil”. Primele nu sunt deductibile în cazul constituirii unei pensii care depășește un astfel de nivel. Acest nivel este stabilit, pentru o activitate de 40 de ani, la 70% din salariul individual primit la sfârșitul stagiului de cotizare. Această reglementare fiscală are ca efect faptul că normei actuale în Țările de Jos privind constituirea unei pensii îi corespunde o pensie, inclusiv pensia în temeiul AOW, egală cu 70% din ultimul salariu.
8. Articolul 1 alineatul (1) din BPW, astfel cum a fost modificat prin Legea din 11 februarie 1988, prevede:
 - „1. În sensul prezentei legi și al dispozițiilor care se întemeiază pe aceasta, prin următorii termeni se înțelege:
 - ...
 - b. fond sectorial de pensii: un fond care funcționează într-un sector de activitate, în cadrul căruia sunt colectate fonduri fie numai în beneficiul persoanelor care exercită o activitate salariată în cadrul sectorului în cauză, fie și în beneficiul persoanelor care exercită o activitate într-o altă calitate în sectorul respectiv.
 - ...
 - f. ministrul: ministrul Politicii Sociale și al Ocupării Forței de Muncă”
9. Articolul 3 din BPW, modificat, prevede:
 - „1. La cererea unei organizații profesionale sectoriale pe care o consideră suficient de reprezentativă pentru structura vieții economice a unui anumit sector de activitate, după consultarea șefului Departamentului Administrației generale în cauză, ale cărui competențe includ și activitățile sectorului în cauză, și după consultarea Sociaal-Economische Raad [Consiliul

Economic și Social] și a Verzekeringskamer [Camera Asigurărilor], ministrul poate declara obligatorie afilierea la fondul sectorial de pensii pentru toți lucrătorii sau pentru anumite categorii de lucrători din sectorul respectiv de activitate.

2. În cazul menționat la alineatul anterior, toate persoanele aparținând categoriilor în cauză, în conformitate cu dispozițiile alineatului respectiv, precum și angajatorii acestora, în cazul lucrătorilor salariați, au obligația de a respecta dispozițiile prevăzute în această privință de statutele și regulamentele fondului sectorial de pensii sau în temeiul acestora. Respectarea acestor dispoziții poate face obiectul unei acțiuni în justiție, în special în ceea ce privește plata acestor contribuții.”

10. Articolul 5 alineatul (2) din BPW astfel cum a fost modificat, enumără mai multe condiții care trebuie îndeplinite pentru ca ministrul Politicii Sociale și al Ocupării Forței de Muncă să poată aproba o cerere de afiliere obligatorie de felul celei menționate la articolul 3 alineatul (1). Astfel, în conformitate cu articolul 5 alineatul (2) punctele III și IV din BPW astfel cum a fost modificat, statutele și regulamentele fondului sectorial de pensii trebuie să garanteze în mod suficient interesele afiliaților, iar asociațiile angajatorilor și cele ale lucrătorilor din sectorul în cauză trebuie să aibă un număr egal de reprezentanți în Comitetul de gestionare al fondului.

11. Articolul 5 alineatul (2) punctul II litera (1) din BPW astfel cum a fost modificat prevede, de asemenea, faptul că statutul și regulamentele fondului sectorial de pensii trebuie să conțină dispoziții privind cazurile și condițiile în temeiul cărora lucrătorii aparținând sectorului în cauză nu au obligația de a se afilia la fondul respectiv sau pot fi scutiți de anumite obligații cu privire la acesta.

12. Articolul 5 alineatul (3) din BPW astfel cum a fost modificat, precizează:

„Ministrul Politicii Sociale și al Ocupării Forței de Muncă, după ascultarea Camerei Asigurărilor și a Consiliului Economic și Social, adoptă orientări privind aspectele menționate la alineatul (2) punctul II litera (1). În scopul stabilirii acestor orientări, este necesar să se țină seama de principiul conform căruia lucrătorii în cauză, care sunt deja afiliați la un fond de pensii al unei întreprinderi sau care au încheiat o asigurare de viață cu o societate de asigurări cu șase luni înainte de depunerea cererii menționate la articolul 3 alineatul (1), nu au obligația de a se afilia la acest fond sectorial de pensii sau sunt scutiți de obligația de a cotiza la acest fond, în totalitate sau într-o măsură rezonabilă, cu condiția ca aceștia să poată demonstra că, în cursul perioadei în care nu au obligația de a se afilia sau sunt scutiți de obligația de a plăti contribuții în totalitate sau pentru o parte rezonabilă a acesteia, dobândesc drepturi la o pensie, care sunt cel puțin echivalente cu cele pe care le-ar dobândi în caz de afiliere la fondul sectorial de pensii și cât timp aceștia pot demonstra acest lucru. Ministrul mai poate adopta orientări referitoare la alte părți ale alineatului (2).”

13. Prin Beschikking van 29 december 1952 betreffende de vaststelling van de richtlijnen voor de vrijstelling van deelneming in een bedrijfspensioenfonds wegens een bijzondere pensioenvoorziening (Decizia din 29 decembrie 1952 privind adoptarea orientărilor referitoare la scutirea de la afilierea la un fond sectorial de pensii, pe motivul afilierii la un sistem special de pensii, în versiunea modificată prin Decizia din 15 august 1988, denumite în continuare „orientări privind scutirea de la afiliere”), ministrul Politicii Sociale și al Ocupării Forței de Muncă a adoptat orientările menționate la articolul 5 alineatul (3) din BPW astfel cum a fost modificat.

14. Articolul 1 din orientările privind scutirea de afiliere, astfel cum au fost modificate, prevede:

„O scutire de la obligația de afiliere la un fond sectorial de pensii sau de la obligația de a plăti contribuții către un astfel de fond poate fi acordată de acest fond, la cererea oricărei persoane interesate, cu condiția ca lucrătorul din sectorul în cauză să beneficieze de un regim special de pensii, îndeplinind următoarele condiții:

a. acest regim trebuie să depindă de un fond de pensii al unei întreprinderi, al unui alt fond sectorial de pensii sau al unui asigurător, titular al unei autorizații prevăzute de articolul 10 din Wet toezicht verzekeringbedrijf (Legea privind controlul societăților de asigurare, Stb. 1986, 638) sau să se întemeieze pe Algemene burgerlijke pensioenwet (Legea generală privind pensiile civile pentru funcția publică, Stb. 1986, 540), Spoorwegpensioenwet (Legea privind pensiile angajaților Căilor Ferate olandeze și ale rudelor acestora, Stb. 1986, 541) sau Algemene Militaire pensioenwet (Legea generală privind pensiile militare, Stb. 1979, 305);

b. drepturile pe care le poate crea acest regim trebuie, în ansamblu, să fie cel puțin echivalente cu cele derivate din fondul sectorial de pensii;

c. drepturile lucrătorului în cauză și respectarea obligațiilor acestuia trebuie să fie garantate în mod suficient;

d. în cazul în care scutirea implică retragerea din fond, trebuie să fie propusă o compensație considerată rezonabilă de către Camera Asigurărilor pentru eventualul prejudiciu suferit de fond, din punctul de vedere al tehnicii asigurărilor, în urma retragerii.”

15. Articolul 5 din orientările respective, astfel cum au fost modificate, adaugă:

„1. Scutirea trebuie să se acorde atunci când sunt îndeplinite condițiile menționate la articolul 1 literele (a), (b) și (c), când regimul special de pensii s-a aplicat cu cel puțin șase luni înainte de introducerea cererii în temeiul căreia afilierea la fondul sectorial de pensii a devenit obligatorie și când s-a demonstrat că, în cursul perioadei în care lucrătorul din sectorul în cauză nu trebuie să se afilieze sau este scutit de obligația de a plăti contribuții, în totalitate sau pentru o parte rezonabilă din aceasta, dobândește drepturi la pensie care sunt cel puțin echivalente cu cele pe care le-ar dobândi în cazul afilierii la fondul sectorial de pensii.

2. În cazul în care, la momentul menționat la alineatul (1), sistemul special de pensii nu corespunde condiției menționate la articolul 1 litera (b), trebuie să se acorde un termen suficient pentru a permite adaptarea la această condiție înainte de a fi adoptată o decizie privind cererea.

3. O scutire în temeiul acestui articol intră în vigoare în momentul în care afilierea la fondul sectorial de pensii devine obligatorie.”

16. Articolul 9 din orientările respective, astfel cum au fost modificate, precizează:

„1. Deciziile menționate la articolul 8 pot face obiectul reclamațiilor depuse la Camera Asigurărilor într-un termen de 30 de zile de la data la care persoana interesată a primit decizia. Fondul sectorial de pensii trebuie să aducă la cunoștința persoanei interesate, în scris, această posibilitate, în același timp cu decizia.

2. Camera Asigurărilor notifică decizia sa privind reclamațiile fondului sectorial de pensii și persoanelor care au depus reclamațiile respective.”

17. Evaluarea realizată de Camera Asigurărilor constituie o propunere de conciliere. Aceasta nu este o decizie cu caracter obligatoriu în cadrul unui litigiu. Evaluarea Camerei Asigurărilor nu poate face obiectul unei reclamații sau al unei căi de atac.
18. În afara dispozițiilor BPW, fondurile sectoriale de pensii la care afilierea a devenit obligatorie sunt supuse aplicării Wet van 15 mei 1962 houdende regelen betreffende pensioen - en spaarvoorzieningen (Legea din 15 mai 1962 privind fondurile de pensii și casele de economii, modificată ulterior de mai multe ori, denumită în continuare „PSW”).
19. Scopul PSW este de a garanta, în măsura posibilă, îndeplinirea efectivă a angajamentelor asumate față de lucrători în materie de pensii.
20. În acest sens, articolul 2 alineatul (1) din PSW stabilește obligația angajatorilor de a alege unul dintre cele trei regimuri destinate separării fondurilor colectate pentru pensii de restul activelor întreprinderii. Angajatorul poate adera la un fond sectorial de pensii, poate constitui un fond de pensii al întreprinderii sau poate încheia polițe de asigurare colective sau individuale cu o societate de asigurări.
21. Articolul 1 alineatul (6) din PSW precizează că această lege se aplică și fondurilor sectoriale de pensii la care afilierea a devenit obligatorie, în temeiul BPW.
22. PSW prevede și o serie de condiții care trebuie să fie îndeplinite de statutul și regulamentele unui fond sectorial de pensii. Articolul 4 din PSW prevede că instituirea unui astfel de fond trebuie notificată ministrului Politicii Sociale și al Ocupării Forței de Muncă și Camerei Asigurărilor. Articolul 6 alineatul (1) din PSW confirmă faptul că organizațiile angajatorilor și organizațiile lucrătorilor din sectorul în cauză trebuie să aibă un număr egal de reprezentanți în cadrul comitetului de gestionare al unui fond sectorial de pensii.
23. În plus, în articolele 9 și 10 din PSW sunt definite modalitățile de gestionare a fondurilor colectate. Regula generală în materie este enunțată la articolul 9, care obligă fondurile de pensii să transfere riscurile privind angajamentele referitoare la pensii sau reasigurarea acestora. Prin derogare de la această regulă, articolul 10 permite fondurilor de pensii să gestioneze și să investească ele însele, pe propriul lor risc, capitalul colectat. Pentru a avea autorizația de a proceda astfel, fondul de pensii trebuie să prezinte autorităților responsabile un plan de gestionare care să expună detaliat modalitatea prin care își propun să facă față riscului actuarial și riscului financiar. Planul trebuie să fie aprobat de Camera Asigurărilor. În plus, supravegherea fondurilor de pensii este permanentă. Conturile actuariale de profituri și pierderi ale regimului trebuie să fie supuse periodic spre aprobare Camerei Asigurărilor.
24. În cele din urmă, articolele 13, 14, 15 și 16 din PSW stabilesc normele referitoare la investirea sumelor colectate. În temeiul articolului 13, activele regimului la care se adaugă veniturile prevăzute trebuie să fie suficiente pentru a acoperi angajamentele în materie de pensii. Articolul 14 precizează faptul că plasamentele trebuie să fie efectuate cu prudență.

Acțiunea principală

25. Fondul a fost stabilit în temeiul BPW. Afilierea la fond a devenit obligatorie printr-o hotărâre a Ministerului Politicii Sociale și al Ocupării Forței de Muncă din 4 decembrie 1975 (denumită în continuare „Decizia de stabilire a afilierii obligatorii”).

26. Albany exploatează o întreprindere textilă care este afiliată la fond din 1975.
27. Până în 1989, regimul de pensii al fondului era un regim cu sumă forfetară. Pensia acordată lucrătorilor nu era proporțională cu salariul acestora, ci reprezenta o sumă fixă pentru fiecare lucrător. Considerând acest regim de pensii ca fiind prea puțin generos, în 1981, Albany a încheiat cu o societate de asigurări un regim de pensii suplimentare pentru lucrătorii săi, pentru ca pensia globală la care aceștia ar avea dreptul după 40 de ani de activitate să fie 70% din ultimul salariu.
28. De la 1 ianuarie 1989, fondul și-a modificat regimul de pensii. Acest regim acordă în prezent lucrătorilor o sumă reprezentând 70% din ultimul salariu al acestora.
29. În urma modificării regimului de pensii, Albany a solicitat, la 22 iulie 1989, o scutire de la afiliere. Această cerere a fost respinsă de fond la 28 decembrie 1990. Acesta a considerat într-adevăr că, în temeiul orientărilor privind scutirea de la afiliere, o astfel de scutire trebuia acordată numai atunci când erau îndeplinite condițiile stabilite de orientările respective iar dispozițiile particulare în materie de pensii erau deja aplicabile cu șase luni înainte de prezentarea cererii partenerilor sociali, cu această ocazie afilierea la fondul sectorial fiind declarată obligatorie.
30. Albany a depus o reclamație împotriva deciziei fondului la Camera Asigurărilor. Prin decizia din 18 martie 1992, aceasta a estimat că, deși fondul nu era obligat să acorde scutirea solimentionată, este necesar ca acestuia să i se ceară să își folosească competența de a acorda o scutire sau, cel puțin, un termen de preaviz, având în vedere faptul că Albany încheiase angajamente, de mai mulți ani, cu privire la un regim de pensii suplimentare pentru personalul său, iar acest regim era similar celui instituit de fond de la 1 ianuarie 1989.
31. Fondul nu a urmat avizul Camerei Asigurărilor și a transmis către Albany, la 11 noiembrie 1992, o cerere de plată a sumei de 36 700,29 HFL olandezi reprezentând valoarea contribuțiilor obligatorii din 1989 împreună cu dobânzile aferente, cheltuielile de încasare, cheltuielile extrajudiciare și cheltuielile de asistență juridică.
32. Albany nu s-a conformat acestei cereri în fața Kantongerecht te Arnhem. Albany a invocat în special faptul că sistemul de afiliere obligatorie la Fond este contrar articolului 3 litera (g) din Tratatul CE, articolelor 52 și 59 CE (devenite, după modificare, articolele 43 CE și 49 CE) și articolelor 85, 86 și 90 din tratat.
33. Conform opiniei lui Albany, refuzul fondului de a-i acorda o scutire ar avea consecințe prejudiciabile pentru aceasta. Societatea sa de asigurări i-ar acorda condiții mai puțin favorabile în cazul în care trebuia să contracteze sistemul de pensii suplimentare instituit de fond. În plus, contrar afirmațiilor fondului, alte fonduri sectoriale de pensii, precum Bedrijfspensioenfonds voor de Bouwnijverheid și Bedrijfspensioenfonds voor het Schildersbedrijf, au acordat o scutire întreprinderilor care au subscris anterior la un regim de pensii suplimentare.
34. Fondul a continuat să afirme că, în prezentul caz, nu exista nicio obligație juridică de a acorda scutirea menționată. În consecință, instanța nu putea exercita, în această privință, decât un control marginal. În conformitate cu articolul 5 alineatul (3) din BPW, scutirea trebuia să fie acordată în mod obligatoriu numai atunci când o întreprindere a stabilit un regim de pensii echivalent cu cel puțin șase luni înainte ca afilierea să devină obligatorie. O astfel de obligație de acordare a unei scutiri nu apare decât în momentul primei afilieri la fond și nu apare în cazul modificării regulamentului de pensii. În plus, fondul a insistat asupra importanței menținerii unui regim de pensii întemeiat în mod corect pe solidaritate, în favoarea tuturor lucrătorilor și a

întreprinderilor din sectorul textil și, în această privință, a subliniat faptul că acordarea unei scutiri pentru Albany ar reprezenta plecarea a 110 din cei aproximativ 8800 afiliați ai săi.

35. Kantongerecht a acceptat avizul Camerei Asigurărilor, conform căruia regimul suplimentar al Albany era, de la 1 ianuarie 1989, similar cu regimul de pensii introdus de fond. Acesta a mai subliniat faptul că relațiile dintre un fond sectorial de pensii și un afiliat sunt guvernate de cerințele de raționalitate și de echitate, precum și de principiile generale ale unei bune administrări. În consecință, un fond sectorial de pensii trebuia să ia în considerare, în mare măsură, avizul unui expert independent desemnat prin lege, cum ar fi Camera Asigurărilor, atunci când acesteia i se solicită să decidă acordarea unei scutiri.
36. Kantongerecht a arătat că, în Hotărârea din 14 decembrie 1995, Van Schijndel și Van Veen (cauzele conexe C-430/93 și C-431/93, Cul. p. I-4705), ultimele trei întrebări referitoare la compatibilitatea sistemului olandez de afiliere obligatorie la un regim profesional de pensii cu regulile comunitare de concurență nu au fost examinate de Curte.
37. În aceste condiții, Kantongerecht te Arnhem, făcând trimitere la hotărârile sale interlocutorii din 19 aprilie 1993, 17 ianuarie 1994 și 9 ianuarie 1995, a decis suspendarea pronunțării și a adresat Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Un fond sectorial de pensii, în sensul articolului 1 alineatul (1) litera (b) din BPW este o întreprindere, în sensul articolelor 85, 86 sau 90 din Tratatul CE?
 - 2) În cazul în care răspunsul la prima întrebare este afirmativ, stabilirea caracterului obligatoriu al afilierii întreprinderilor industriale constituie o măsură adoptată de un stat membru care anulează efectul util al regulilor de concurență aplicabile întreprinderilor?
 - 3) În cazul în care răspunsul la a doua întrebare este negativ, alte circumstanțe pot avea drept consecință faptul că afilierea obligatorie este incompatibilă cu dispozițiile articolului 90 din tratat și, în acest caz, care sunt aceste circumstanțe?”

Cu privire la admisibilitate

38. Guvernul olandez, guvernul francez și Comisia pun la îndoială admisibilitatea întrebărilor adresate, datorită absenței din hotărârea de trimitere a unei definiții suficient de precise a situației de fapt și a situației juridice a litigiului pe fond. În lipsa unei prezentări detaliate din partea instanței de trimitere a dispozițiilor legale aplicabile acțiunii principale, a circumstanțelor în care a fost creat fondul, precum și a normelor de gestionare ale fondului, Curtea nu poate da o interpretare utilă a dreptului comunitar, iar statele membre și celelalte părți interesate nu sunt în măsură să prezinte observații scrise propunând un răspuns la întrebările preliminare.
39. Este necesar să se amintească faptul că, în conformitate cu o jurisprudență constantă, cerința de a ajunge la o interpretare a dreptului comunitar care să fie utilă instanței naționale impune ca aceasta să definească situația de fapt și situația juridică în care sunt incluse întrebările pe care le adresează sau, cel puțin, să explice ipotezele de fapt pe care se întemeiază aceste întrebări. Aceste cerințe sunt foarte importante mai ales în anumite domenii, cum ar fi cel al concurenței, care sunt caracterizate de situații de fapt și de drept complexe (a se vedea, în special, Hotărârea din 26 ianuarie 1993, Telemarsicabruzzo ș.a., în cauzele conexe C-320/90 - C-322/90, Cul. p. I-393,

considerentele 6 și 7; Hotărârea din 14 iulie 1998, Safety Hi-Tech, C-284/95, Cul. p. I-4301, considerentele 69 și 70, și Bettati, C-341/95, Cul. p. I-4355, considerentele 67 și 68).

40. Informațiile furnizate în deciziile de trimitere nu trebuie numai să îi permită Curții formularea unor răspunsuri utile, ci, în același timp, trebuie să dea guvernelor statelor membre, precum și altor părți interesate, posibilitatea de a prezenta observații, în conformitate cu articolul 20 din Statutul CE al Curții de Justiție. Curtea trebuie să asigure menținerea acestei posibilități, ținând seama de faptul că, în temeiul dispoziției menționate anterior, numai hotărârile de trimitere sunt notificate părților interesate (a se vedea, în special, Ordonanța din 30 aprilie 1998, Testa și Modesti, C-128/97 și C-137/97, Cul. p. I-2181, considerentul 6 și Ordonanța din 11 mai 1999, Anssens, C-325/98, nepublicată încă în Cul., considerentul 8).
41. În prezenta cauză, din observațiile prezentate de guvernele statelor membre și de celelalte părți interesate, în conformitate cu articolul 20 din Statutul CE al Curții de Justiție, rezultă că informațiile conținute în hotărârea de trimitere le-au permis acestora să adopte o poziție cu privire la întrebările adresate Curții.
42. În plus, în observațiile sale, guvernul francez face trimitere la observațiile prezentate în cauza Brentjens (hotărâre pronunțată în aceeași zi, în cauzele conexe C-115/97 - C-117/97, Cul. p. I-6025), care se referă în mod expres la cauza Drijvende Bokken (hotărâre pronunțată în aceeași zi, C-219/97, Cul. P. I-6121), în timp ce, în observațiile sale, Comisia evocă în mod direct această ultimă cauză. Însă ordonanța de trimitere în cauza Drijvende Bokken menționată anterior, care, de asemenea, se referă la compatibilitatea cu regulile comunitare de concurență a afilierii obligatorii la un fond sectorial de pensii, conține o expunere detaliată a legislației aplicabile în acțiunea principală.
43. În plus, chiar dacă guvernul olandez și guvernul francez au putut, în prezenta cauză, să considere că informațiile furnizate de instanța de trimitere nu le permiteau să adopte o poziție cu privire la anumite aspecte ale întrebărilor adresate Curții, este necesar să se sublinieze faptul că aceste informații au fost completate de elementele care au rezultat din dosarul transmis de instanța națională, observații scrise și răspunsuri la întrebările adresate de Curte. Ansamblul acestor elemente, reluat în raportul pentru ședință, a fost adus la cunoștința guvernelor statelor membre și a altor părți interesate în scopul audierii, în cursul căreia acestea au avut posibilitatea, după caz, de a-și completa observațiile.
44. În cele din urmă, trebuie constatat faptul că informațiile furnizate de instanța de trimitere, completate, în măsura necesară, cu elementele menționate anterior, furnizează Curții o cunoaștere suficientă a situației de fapt și a situației juridice din acțiunea principală pentru a putea interpreta regulile comunitare de concurență cu privire la situația care face obiectul acestui litigiu.
45. Prin urmare, întrebările adresate sunt admisibile.

Cu privire la a doua întrebare

46. Prin cea de-a doua întrebare a acesteia, care trebuie examinată în primul rând, instanța de trimitere dorește să afle, în esență, dacă articolul 3 litera (g) din tratat, articolul 5 din Tratatul CE (devenit articolul 10 CE) și articolul 85 din tratat împiedică decizia autorităților publice de a stabili caracterul obligatoriu al afilierii la un fond sectorial de pensii, la cererea organizațiilor reprezentative ale angajatorilor și ale lucrătorilor dintr-un sector determinat.

47. Albany susține că cererea partenerilor sociali de a stabili caracterul obligatoriu al afilierii la un fond sectorial de pensii constituie un acord între întreprinderile care activează în sectorul în cauză, contrar articolului 85 alineatul (1) din tratat.
48. Un astfel de acord ar restrânge concurența din două puncte de vedere. Pe de o parte, încredințând executarea unui regim obligatoriu unui singur gestionar, acesta ar priva întreprinderile care activează în sectorul în cauză de posibilitatea de a se afilia la un alt regim de pensii distinct, gestionat de alți asigurători. Pe de altă parte, acest acord i-ar lipsi pe acești asigurători de o parte substanțială a pieței pensiilor de asigurări.
49. Consecințele unui astfel de acord asupra concurenței ar fi „sensibile”, în măsura în care acesta se referă la întregul sector textil olandez. Aceste consecințe ar fi agravate de efectul cumulativ asociat faptului că afilierea la regimurile de pensii devine obligatorie în numeroase sectoare ale economiei și pentru toate întreprinderile din aceste sectoare.
50. În plus, un astfel de acord ar afecta comerțul dintre statele membre, în măsura în care se referă la întreprinderile care au o activitate transfrontalieră și privează asigurătorii stabiliți în alte state membre de posibilitatea de a oferi Țărilor de Jos un regim complet de pensii, fie prin intermediul unei prestări de servicii transfrontaliere, fie prin intermediul filialelor sau sucursalelor acestora.
51. În consecință, conform Albany, creând un cadru juridic și dând curs cererii partenerilor sociali de a stabili caracterul obligatoriu al afilierii la fondul sectorial de pensii, autoritățile publice au favorizat sau au consolidat punerea în aplicare și funcționarea acordurilor între întreprinderile care activează în sectoarele în cauză, contrare articolului 85 alineatul (1) din tratat, încălcând astfel articolul 3 litera (g), articolul 5 și articolul 85 din tratat.
52. Pentru a răspunde la cea de-a doua întrebare, este necesar să se examineze, în primul rând, dacă decizia adoptată de organizațiile reprezentative ale angajatorilor și ale lucrătorilor dintr-un anumit sector în cadrul unei convenții colective de a institui în acel sector un singur fond de pensii responsabil cu gestionarea unui regim de pensii suplimentare și de a cere autorităților publice să stabilească caracterul obligatoriu al afilierii la acest fond pentru toți lucrătorii din sectorul respectiv este contrară articolului 85 din tratat.
53. În primul rând, trebuie amintit că articolul 85 alineatul (1) din tratat interzice orice acorduri între întreprinderi, orice decizii ale asocierilor de întreprinderi și practici concertate care pot aduce atingere comerțului dintre statele membre și care au ca obiect sau efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței în interiorul pieței interne. Importanța acestei reguli a determinat autorii tratatului să prevadă în mod expres în articolul 85 alineatul (2) din tratat că acordurile și deciziile interzise în temeiul prezentului articol sunt nule de drept.
54. În continuare, este important să se amintească faptul că, în conformitate cu articolul 3 literele (g) și (i) din Tratatul CE [devenit, după modificare, articolul 3 alineatul (1) literele (g) și (i) CE], acțiunea Comunității nu presupune numai un „regim care să împiedice denaturarea concurenței pe piața internă”, ci și „o politică în domeniul social”. Articolul 2 din Tratatul CE (devenit, după modificare, articolul 2 CE) prevede că, în special, Comunitatea are ca misiune „promovarea unei dezvoltări armonioase și echilibrate a activităților economice” precum și „un nivel ridicat al ocupării și al protecției sociale”.

55. În acest sens, articolul 118 din Tratatul CE (articolele 117 - 120 din Tratatul CE au fost înlocuite cu articolele 136 - 143 CE) prevede că misiunea Comisiei este de a promova o cooperare strânsă între statele membre în domeniul social, în special în chestiuni privind dreptul de asociere și negocierile colective între angajatori și lucrători.
56. Articolul 118 B din Tratatul CE (articolele 117 - 120 din Tratatul CE au fost înlocuite cu articolele 136 - 143 CE) adaugă că, la nivel european, Comisia trebuie să depună eforturi pentru a dezvolta dialogul dintre partenerii sociali, putând ajunge, în cazul în care aceștia consideră dezirabil, la relații convenționale.
57. În plus, articolul 1 din Acordul privind politica socială (JO 1992, C 191, p. 91, denumit în continuare „Acordul privind politica socială”) stabilește că obiectivele Comunității și ale statelor membre sunt, în special, îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă, o protecție socială adecvată, dialogul social, dezvoltarea resurselor umane care să permită un nivel ridicat și durabil al ocupării forței de muncă și combaterea excluderilor.
58. În temeiul articolului 4 alineatele (1) și (2) din Acordul privind politica socială, dialogul între partenerii sociali la nivel comunitar poate determina, în cazul în care aceștia doresc, relații contractuale, inclusiv acorduri, care vor fi puse în aplicare fie în conformitate cu procedurile și practicile specifice partenerilor sociali și statelor membre, fie, la cererea comună a părților semnatare, printr-o decizie a Consiliului la propunerea Comisiei.
59. Este adevărat că anumite efecte restrictive ale concurenței sunt inerente în cazul acordurilor colective încheiate între organizații care reprezintă angajatorii și lucrătorii. Cu toate acestea, obiectivele politicii sociale urmărite de astfel de acorduri ar fi serios compromise în cazul în care partenerii sociali ar fi supuși articolului 85 alineatul (1) din tratat, în încercarea comună de a adopta măsuri pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de angajare.
60. În consecință, dintr-o interpretare utilă și coerentă a prevederilor tratatului în ansamblu, rezultă că acordurile încheiate în cadrul negocierilor colective între partenerii sociali în vederea unor astfel de obiective trebuie să fie considerate, datorită naturii și obiectului acestora, ca neintrând în sfera de aplicare a articolului 85 alineatul (1) din tratat.
61. Prin urmare, este necesar să se examineze dacă natura și obiectul acordului din acțiunea principală justifică scoaterea acestuia din sfera de aplicare a articolului 85 alineatul (1) din tratat.
62. În această cauză, trebuie constatat, pe de o parte că, după exemplul categoriei de acorduri menționate anterior, rezultate în urma dialogului social, acordul din acțiunea principală a fost încheiat sub forma unei convenții colective și constituie rezultatul unei negocieri colective între organizațiile reprezentative patronale și cele sindicale.
63. Pe de altă parte, în ceea ce privește obiectul său, acordul din acțiunea principală stabilește într-un sector determinat un regim de pensii suplimentare administrat de un fond de pensii la care afilierea poate deveni obligatorie. Un astfel de regim vizează, în ansamblul său, garantarea unui anumit nivel de pensii pentru toți lucrătorii din acel sector și, în consecință, contribuie în mod direct la îmbunătățirea uneia dintre condițiile de muncă ale lucrătorilor, și anume, remunerarea acestora.
64. Prin urmare, se poate concluziona că acordul din acțiunea principală, având în vedere natura și obiectul acestuia, nu intră în sfera de aplicare a articolului 85 alineatul (1) din tratat.

65. În continuare, trebuie amintit faptul că în Hotărârea din 21 septembrie 1988, Van Eycke (267/86, Cul. p. 4769, considerentul 16), Curtea a stabilit că articolul 85 din tratat se referă numai la comportamentul întreprinderilor și nu vizează măsuri legislative sau de reglementare adoptate de statele membre. Cu toate acestea, din jurisprudența constantă a Curții rezultă faptul că articolul 85 din tratat, coroborat cu articolul 5, impune statelor membre să nu adopte sau să mențină în vigoare măsuri legislative sau de reglementare care ar putea elimina efectul util al regulilor de concurență aplicabile întreprinderilor. Este cazul, în temeiul acestei jurisprudențe, când un stat membru fie impune sau favorizează încheierea de înțelegeri contrare articolului 85 din tratat ori consolidează efectele unor asemenea înțelegeri, fie retrage îi propriei sale reglementări caracterul oficial, delegând unor operatori particulari răspunderea de a lua decizii de intervenție în materie economică (a se vedea, de asemenea, Hotărârea din 17 noiembrie 1993, Meng, C-2/91, Cul. p. I-5751, considerentul 14; Reiff, C-185/91, Cul. p. I-5801, considerentul 14; Ohra Schadeverzekeringen, C-245/91, Cul. p. I-5851, considerentul 10; Hotărârea din 18 iunie 1998, Comisia/Italia, C-35/96, Cul. p. I-3851, considerentele 53 și 54, și Corsica Ferries France, C-266/96, Cul. p. I-3949, considerentele 35, 36 și 49).
66. În acest sens, este necesar să se observe că cererea adresată autorităților publice de către organizațiile reprezentative ale angajatorilor și de cele ale lucrătorilor pentru a face obligatorie afilierea la fondul sectorial de pensii pe care acestea l-au instituit se înscrie într-un regim prevăzut în mai multe legislații naționale care vizează exercitarea autorității de reglementare în domeniul social. În măsura în care acordul din acțiunea principală nu intră în sfera de aplicare a articolului 85 alineatul (1) din tratat, astfel cum reiese din considerentele 52 - 64 din prezenta hotărâre, statele membre au libertatea de a-i stabili caracterul obligatoriu pentru persoanele care nu sunt obligate prin acest acord.
67. În afară de aceasta, articolul 4 alineatul (2) din Acordul privind politica socială stabilește în mod expres la nivel comunitar posibilitatea partenerilor sociali de a-i solicita împreună Consiliului punerea în aplicare a acordurilor sociale.
68. Decizia autorităților publice de a stabili caracterul obligatoriu al afilierii la un astfel de fond nu poate fi, așadar, considerată ca impunând sau favorizând încheierea de acorduri contrare articolului 85 din tratat sau consolidând efectele unor astfel de acorduri.
69. Din considerentele precedente rezultă că decizia autorităților publice de a stabili caracterul obligatoriu al afilierii la un fond sectorial de pensii nu intră în categoria măsurilor legislative care, în conformitate cu jurisprudența Curții, aduc atingere efectului util al articolului 3 litera (g), al articolului 5 și al articolului 85 din tratat.
70. Prin urmare, este necesar să se răspundă la cea de-a doua întrebare că articolul 3 litera (g), articolul 5 și articolul 85 din tratat nu interzic o decizie a autorităților publice de a stabili caracterul obligatoriu al afilierii la un fond sectorial de pensii, la cererea organizațiilor reprezentative ale angajatorilor și ale lucrătorilor dintr-un sector determinat.

Cu privire la prima întrebare

71. Prin prima sa întrebare, care trebuie analizată ulterior, instanța de trimitere încearcă să afle, în esență, dacă un fond de pensii responsabil cu administrarea unui regim de pensii suplimentare, instituit printr-o convenție colectivă încheiată între organizațiile reprezentative ale angajatorilor și ale lucrătorilor dintr-un sector determinat și la care afilierea a fost stabilită, de către autoritățile

publice, ca fiind obligatorie pentru toți lucrătorii din sectorul respectiv, este o întreprindere, în sensul articolului 85 și următoarele din tratat.

72. Conform opiniei fondului și a guvernelor interveniente, un astfel de fond nu constituie o întreprindere, în sensul articolului 85 și următoarele din tratat. În acest sens, aceștia amintesc diversele caracteristici ale fondului sectorial de pensii și ale regimului de pensii suplimentare pe care îl administrează.
73. În primul rând, afilierea obligatorie a tuturor lucrătorilor dintr-un sector determinat la un regim de pensii suplimentare are o funcție socială esențială în cadrul sistemului de pensii aplicabil în Țările de Jos, datorită valorii extrem de reduse a pensiei legale, calculate pe baza salariului minim legal. Întrucât a fost stabilit un regim de pensii suplimentare printr-o convenție colectivă într-un cadru determinat de lege și afilierea la acest regim a fost stabilită de autoritățile publice ca fiind obligatorie, acesta reprezintă un element al sistemului de protecție socială olandez, iar fondul sectorial de pensii însărcinat cu gestionarea acestuia trebuie să fie considerat ca un participant la gestionarea serviciului public al securității sociale.
74. În al doilea rând, fondul sectorial de pensii nu are scop lucrativ. Acesta este administrat în comun de partenerii sociali reprezentați în mod egal în cadrul comitetului de gestionare. Fondul sectorial de pensii percepe o contribuție medie fixată de acest comitet în funcție de un echilibru la nivel colectiv între valoarea primelor, valoarea prestațiilor și întinderea riscurilor. În plus, contribuțiile nu pot fi inferioare unui anumit nivel, pentru a putea constitui rezerve adecvate și, pentru a menține absența scopului lucrativ, nu pot depăși o limită superioară, a cărei respectare este asigurată de partenerii sociali și de Camera Asigurărilor. Deși contribuțiile percepute sunt investite pe baza capitalizării, aceste investiții se efectuează sub controlul Camerei Asigurărilor și în conformitate cu dispozițiile PSW și ale statutului fondului sectorial de pensii.
75. În al treilea rând, fondul sectorial de pensii funcționează pe baza principiului solidarității. Această solidaritate se manifestă prin obligația de a accepta toți lucrătorii fără o examinare medicală prealabilă, prin continuarea constituirii pensiei cu scutire de plată a contribuțiilor în caz de incapacitate de muncă, prin acoperirea de către fond a restanțelor din contribuții datorate de angajator în cazul falimentului acestuia din urmă, precum și prin indexarea pensiilor pentru a le menține valoarea. Principiul solidarității rezultă și din absența echivalenței, la nivel individual, între contribuția plătită, care este o contribuție medie și independentă de riscuri, și drepturile la pensie, pentru determinarea cărora este luat în considerare un salariu mediu. O astfel de solidaritate face indispensabilă afilierea obligatorie la regimul de pensii suplimentar. În caz contrar, dacă riscurile „bune” ar părăsi regimul, acest lucru ar crea un efect amplificator negativ care ar pune în pericol echilibrul financiar al acestuia.
76. Ținând seama de cele de mai sus, fondul și guvernele interveniente consideră că fondul sectorial de pensii este un organism însărcinat cu gestionarea sistemului de securitate socială de tipul celor menționate în Hotărârea din 17 februarie 1993, Poucet și Pistre (cauzele conexe C-159/91 și C-160/91, Cul. p. I-637) și, contrar organismului în cauză, în Hotărârea din 16 noiembrie 1995, Fédération française des sociétés d'assurance ș.a. (C-244/94, Cul. p. I-4013), care a fost considerată întreprindere, în sensul articolului 85 și următoarele din tratat.
77. Este necesar să se amintească faptul că, în contextul dreptului concurenței, Curtea a hotărât că noțiunea de întreprindere include orice entitate care desfășoară o activitate economică, indiferent de statutul juridic al acestei entități și de modul său de finanțare (a se vedea, în special, Hotărârea din 23 aprilie 1991, Höfner și Elser, C-41/90, Cul. p. I-1979, considerentul 21;

Hotărârea Poucet și Pistre, menționată anterior, considerentul 17 și Hotărârea Fédération française des sociétés d'assurance ș.a., menționată anterior, considerentul 14).

78. În plus, în Hotărârea Poucet și Pistre menționată anterior, Curtea a exclus din această noțiune organismele însărcinate cu gestionarea anumitor sisteme obligatorii de securitate socială, întemeiate pe un principiu de solidaritate. În sistemul asigurărilor de sănătate și de maternitate al sistemului în cauză, prestațiile erau, într-adevăr, identice pentru toți beneficiarii, deși contribuțiile erau proporționale cu veniturile; în regimul asigurărilor de bătrânețe, pensiile erau finanțate de lucrătorii activi; mai mult, drepturile la pensie stabilite de lege nu erau proporționale cu contribuțiile plătite la regimul asigurărilor de bătrânețe de pensii; în ultimul rând, regimurile excedentare participau la finanțarea celor care aveau dificultăți financiare structurale. Această solidaritate a impus necesitatea ca diferitele regimuri să fie administrate de un organism unic și ca afilierea la aceste regimuri să fie obligatorie.
79. În schimb, în Hotărârea Fédération française des sociétés d'assurance ș.a. menționată anterior, Curtea a stabilit că un organism fără scop lucrativ, administrând un regim de asigurări de bătrânețe destinat completării unui regim de bază obligatoriu, instituit prin lege cu caracter facultativ și funcționând în conformitate cu principiul capitalizării, este o întreprindere, în sensul articolului 85 și următoarele din tratat. Afilierea facultativă, aplicarea principiului capitalizării și faptul că prestațiile depindeau numai de valoarea contribuțiilor plătite de beneficiari și de rezultatele financiare ale investițiilor efectuate de organismul care le gestiona implică faptul că acest organism desfășura o activitate economică, în concurență cu societățile de asigurare de viață. Nici urmărirea unui obiectiv cu caracter social, nici absența scopului lucrativ, nici cerințele de solidaritate, nici celelalte norme referitoare în special la restricțiile cărora organismul gestionar este supus pentru realizarea investițiilor nu elimină caracterul economic al activității desfășurate de organismul gestionar.
80. Întrebarea dacă noțiunea de întreprindere, în sensul articolului 85 și următoarele din tratat, vizează un organism precum fondul sectorial de pensii în cauză trebuie să fie analizată având în vedere considerentele anterioare.
81. În acest sens, este necesar să se arate faptul că fondul sectorial de pensii stabilește el însuși valoarea contribuțiilor și a prestațiilor și că fondul funcționează pe baza principiului capitalizării.
82. În consecință, contrar prestațiilor furnizate de organismele însărcinate cu gestionarea sistemelor obligatorii de securitate socială la care se referă Hotărârea Poucet și Pistre menționată anterior, valoarea prestațiilor furnizate de fond depinde de rezultatele financiare ale investițiilor pe care le efectuează și pentru care este supus, ca și în cazul unei societăți de asigurare, controlului Camerei Asigurărilor.
83. În afară de aceasta, astfel cum rezultă din articolul 5 din BPW și din articolele 1 și 5 din directivele privind scutirea de afiliere, un fond sectorial de pensii are obligația de a acorda o scutire unei întreprinderi atunci când acesta asigură deja lucrătorilor săi, cu cel puțin șase luni înainte de introducerea cererii pe baza căreia afilierea la fond a devenit obligatorie, un regim de pensii care să le confere drepturi cel puțin echivalente cu cele pe care le-ar dobândi în cazul afilierii la fond. În plus, în temeiul articolului 1 din directivele menționate anterior, acest fond poate acorda, de asemenea, o scutire unei întreprinderi atunci când aceasta asigură lucrătorilor săi un regim de pensii care le conferă drepturi cel puțin echivalente cu cele care rezultă din fond, cu condiția ca, în cazul retragerii din fond, să se ofere o compensație considerată rezonabilă de Camera Asigurărilor pentru eventualul prejudiciu suferit de fond, din punctul de vedere al tehnicii asigurărilor, în urma retragerii.

84. Rezultă că un fond sectorial de pensii de tipul celui din acțiunea principală, desfășoară o activitate economică în concurență cu societățile de asigurare.
85. În aceste condiții, absența scopului lucrativ, precum și elementele de solidaritate prezentate de fond și de guvernele interveniente nu sunt suficiente pentru a-i înlătura fondului sectorial de pensii calitatea sa de întreprindere, în sensul regulilor de concurență din tratat.
86. Într-adevăr, urmărirea unui obiectiv social, elementele de solidaritate menționate anterior, precum și restricțiile sau controalele referitoare la investițiile realizate de fondul sectorial de pensii pot face ca serviciul furnizat de acest fond să fie mai puțin competitiv decât serviciul comparabil furnizat de societățile de asigurare. Deși asemenea constrângeri nu împiedică considerarea activității desfășurate de fond ca fiind o activitate economică, acestea ar putea justifica dreptul exclusiv al unui astfel de organism de a administra un regim de pensii suplimentare.
87. Prin urmare, trebuie să se răspundă la prima întrebare că un fond de pensii însărcinat cu gestionarea unui regim de pensii suplimentare, instituit pe baza unei convenții colective încheiate între organizațiile reprezentative ale angajatorilor și ale lucrătorilor dintr-un sector determinat și la care afilierea a fost stabilită de autoritățile publice ca fiind obligatorie pentru lucrătorii din acest sector, este o întreprindere, în sensul articolului 85 și următoarele din tratat.

Cu privire la a treia întrebare

88. Prin cea de-a treia întrebare, instanța de trimitere încearcă să afle, în esență, dacă articolele 86 și 90 din tratat nu permit ca autoritățile publice să îi confere unui fond de pensii dreptul exclusiv de a administra un regim de pensii suplimentare într-un sector determinat.
89. Guvernul olandez afirmă că decretul care stabilește caracterul obligatoriu al afilierii are ca efect unic obligarea lucrătorilor din sectorul în cauză să se afilieze fondului. Acest decret nu îi conferă Fondului un drept exclusiv în domeniul pensiilor suplimentare. Nici fondul nu deține o poziție dominantă, în sensul articolului 86 din tratat.
90. În primul rând, este necesar să se arate că decizia autorităților publice de a face obligatorie afilierea la un fond sectorial de pensii, cum este cazul în speță, implică în mod necesar acordarea pentru acest fond a dreptului exclusiv de a colecta și de a administra contribuțiile plătite în scopul constituirii drepturilor la pensie. Prin urmare, un astfel de fond trebuie să fie considerat o întreprindere investită de autoritățile publice cu drepturi exclusive, în sensul articolului 90 alineatul (1) din tratat.
91. În continuare, trebuie amintit faptul că, în conformitate cu o jurisprudență constantă, o întreprindere care beneficiază de un monopol legal asupra unei părți substanțiale a pieței comune poate fi considerată ca având o poziție dominantă, în sensul articolului 86 din tratat (a se vedea Hotărârea din 10 decembrie 1991, *Merci convenzionali porto di Genova*, C-179/90, Cul. p. I-5889, considerentul 14 și Hotărârea din 13 decembrie 1991, *GB-Inno-BM*, C-18/88, Cul. p. I-5941, considerentul 17).
92. Un fond sectorial de pensii de tipul celui din acțiunea principală, care are dreptul exclusiv de a administra un regim de pensii suplimentare într-un sector industrial al unui stat membru și, în

consecință, într-o parte substanțială a pieței comune poate fi considerat ca având o poziție dominantă, în sensul articolului 86 din tratat.

93. Cu toate acestea, este important să se arate că simplul fapt de a crea o poziție dominantă prin acordarea de drepturi exclusive, în sensul articolului 90 alineatul (1) din tratat, nu este, în sine, incompatibil cu articolul 86 din tratat. Un stat membru nu în calcă interdicțiile impuse de aceste două dispoziții decât atunci când întreprinderea în cauză ajunge, prin simpla exercitare a drepturilor exclusive care i-au fost conferite, să exploateze în mod abuziv poziția dominantă sau atunci când aceste drepturi ar putea crea o situație în care această întreprindere ajunge să comită astfel de abuzuri (Hotărârea Höfner și Elser, menționată anterior, considerentul 29, Hotărârea din 18 iunie 1991, ERT, C-260/89, Cul. p. I-2925, considerentul 37; Mercii convenzionali porto di Genova, menționată anterior, considerentele 16 și 17, Hotărârea din 5 octombrie 1994, Centre d'insémination de la Crespelle, C-323/93, Cul. p. I-5077, considerentul 18 și Hotărârea din 12 februarie 1998, Raso ș.a., C-163/96, Cul. p. I-533, considerentul 27).
94. În acest sens, Albany a afirmat că sistemul de afiliere obligatorie la regimul de pensii suplimentare administrat de fond este contrar dispozițiilor coroborate ale articolelor 86 și 90 din tratat. Prestațiile de pensii oferite de fond nu mai corespund nevoilor întreprinderilor. Aceste prestații sunt prea scăzute, nu au legătură cu salariile și, prin urmare, sunt în general neadecvate. Prin urmare, angajatorii ar trebui să prevadă alte dispoziții în materie de pensii. Însă sistemul de afiliere obligatorie privează acești angajatori de posibilitatea de a subscrie o acoperire globală în materie de pensii la o societate de asigurare. Subscrierea la mai multe regimuri de pensie la diverși asigurători ar determina creșterea costurilor administrative și la diminuarea eficienței.
95. Este necesar să se amintească faptul că în Hotărârea Höfner și Elser menționată anterior, considerentul 34, Curtea a decis că un stat membru care i-a conferit unui oficiu public de ocupare a forței de muncă un drept exclusiv de recrutare încalcă articolul 90 alineatul (1) din tratat, creând o situație în care biroul respectiv ar fi forțat să încalce termenii articolului 86 din tratat, în special pentru că, în mod evident, nu este în măsură să răspundă cererii pieței cu privire la acest tip de activități.
96. În speță, este necesar să se arate că regimul de pensii suplimentare propus de fond se bazează pe norma actuală din Țările de Jos, și anume că orice lucrător care a cotizat pe durata maximă de afiliere la respectivul regim obține o pensie, inclusiv pensia acordată în temeiul AOW, care este egală cu 70% din ultimul său salariu.
97. Desigur, anumite întreprinderi din acest sector ar putea dori să le asigure lucrătorilor acestora un regim de pensii superior celui propus de fond. Imposibilitatea acestor întreprinderi de a încredința administrarea unui astfel de regim de pensii unui singur asigurător și restricționarea concurenței care rezultă din aceasta decurg în mod direct din dreptul exclusiv conferit fondului sectorial de pensii.
98. Prin urmare, este necesar să se analizeze dacă, astfel cum susțin fondul, guvernul olandez și Comisia, dreptul exclusiv al fondului sectorial de pensii de a administra pensiile suplimentare într-un sector determinat și restricționarea concurenței care rezultă din aceasta, pot fi justificate în temeiul articolului 90 alineatul (2) din tratat ca măsură necesară pentru îndeplinirea unei misiuni sociale specifice de interes general cu care este însărcinat acest fond.
99. Albany susține că afilierea obligatorie la fondul sectorial de pensii nu este necesară pentru a asigura un nivel adecvat al pensiilor pentru lucrători. Un astfel de obiectiv ar putea fi atins prin stabilirea unor cerințe minime pe care pensiile ar trebui să le îndeplinească, fie de partenerii

sociali, la solicitarea autorităților publice, fie direct de autoritățile publice. Convențiile colective de muncă prevăd în mod legal obligația angajatorilor de a asigura un regim minim de pensii, lăsându-le totuși libertatea de a institui un fond de pensii propriu întreprinderii, de a se afilia la un fond sectorial de pensii sau de a se adresa unei societăți de asigurare.

100. Conform societății Albany, nici plata unei „prime medii” nu ar justifica o afiliere obligatorie. Pe de o parte, nici BPW, nici decretul care face afilierea obligatorie nu impun un sistem fondat pe o astfel de primă. Pe de altă parte, diverse fonduri sectoriale de pensii la care afilierea nu este obligatorie funcționează perfect pe baza sistemului de „primă medie”.
101. În ceea ce privește acceptarea tuturor lucrătorilor din același sector de activitate fără o examinare medicală prealabilă pentru a nu putea refuza riscurile „rele”, Albany arată că, în practică, contractele de asigurări de pensii încheiate cu asigurătorii prevăd obligația angajatorului de a declara numărul total de angajați, precum și obligația asigurătorului de a accepta orice lucrător declarat fără o examinare medicală prealabilă.
102. În primul rând, este necesar să se amintească faptul că, în conformitate cu articolul 90 alineatul (2) din tratat, întreprinderile însărcinate cu gestionarea serviciilor de interes economic general sunt supuse regulilor de concurență, în măsura în care aplicarea acestor reguli nu împiedică îndeplinirea în drept sau în fapt a misiunii specifice care le-a fost încredințată.
103. Permițând, în anumite condiții, derogări de la normele generale ale tratatului, articolul 90 alineatul (2) din tratat urmărește concilierea interesului statelor membre de a utiliza anumite întreprinderi, în special din sectorul public, ca instrument de politică economică sau socială, cu interesul Comunității de respectare a regulilor de concurență și de menținere a unității pieței comune (Hotărârea din 19 martie 1991, Franța c. Comisiei, C-202/88, Cul. p. I-1223, considerentul 12 și Hotărârea din 23 octombrie 1997, Comisia c. Țărilor de Jos, C-157/94, Cul. p. I-5699, considerentul 39).
104. Ținând seama de interesul astfel definit al statelor membre, acestora nu le poate fi interzis să ia în considerare, la definirea serviciilor de interes economic general cu care însărcinează anumite întreprinderi, obiective proprii politicii naționale a acestora și să încerce realizarea acestora prin intermediul obligațiilor și al constrângerilor pe care la impun respectivelor întreprinderi (Hotărârea Comisia c. Țărilor de Jos, menționată anterior, considerentul 40).
105. Însă regimul de pensii suplimentare în cauză îndeplinește o funcție socială esențială în cadrul sistemului de pensii din Țările de Jos, dat fiind nivelul redus al pensiei legale, calculate pe baza salariului minim legal.
106. În afară de aceasta, importanța funcției sociale atribuite pensiilor suplimentare a fost recent recunoscută prin adoptarea de către legiuitorul comunitar a Directivei 98/49/CE a Consiliului din 29 iunie 1998 privind protecția dreptului la pensie suplimentară al lucrătorilor salariați și al lucrătorilor care desfășoară activități independente care se deplasează în cadrul Comunității (JO L 209, p. 46).
107. În continuare este necesar să se amintească faptul că, pentru îndeplinirea condițiilor de aplicare a articolului 90 alineatul (2) din tratat, nu este nevoie să fie amenințat echilibrul financiar sau viabilitatea economică a întreprinderii însărcinate cu gestionarea unui serviciu de interes economic general. Este suficient ca, în absența drepturilor litigioase, să fie împiedicată îndeplinirea misiunilor speciale încredințate întreprinderii, astfel cum sunt acestea precizate de obligațiile și constrângerile care îi revin (Hotărârea Comisia c. Țărilor de Jos menționată anterior,

considerentul 25), sau ca menținerea acestor drepturi să fie necesară pentru a-i permite titularului îndeplinirea misiunilor de interes economic general care i-au fost încredințate, în condiții economice acceptabile (Hotărârea din 19 mai 1993, Corbeau, C-320/91, Cul. p. I-2533, considerentele 14, 15, 16 și Hotărârea Comisia c. Țărilor de Jos menționată anterior, considerentul 53).

108. Însă, în cazul eliminării dreptului exclusiv al fondului de a administra regimul de pensii suplimentare pentru toți lucrătorii dintr-un sector determinat, întreprinderile care au angajat personal tânăr și cu o stare de sănătate bună pentru a desfășura activități care nu sunt periculoase ar urmări obținerea unor condiții de asigurare mai avantajoase din partea asiguratorilor privați. Scăderea progresivă a riscurilor „bune” ar lăsa în răspunderea fondului sectorial de pensii gestionarea unei părți crescute de riscuri „rele”, provocând astfel o creștere a costului pensiilor lucrătorilor și, în special, a acelor aparținând întreprinderilor mici și mijlocii cu un personal în vârstă care desfășoară activități periculoase, cărora fondul nu le-ar mai putea propune pensii la un cost acceptabil.
109. Situația ar fi aceeași ca și în acțiunea principală, în special întrucât regimul de pensii suplimentare administrat exclusiv de fond se caracterizează printr-un grad ridicat de solidaritate rezultând, în special, din lipsa de corelare dintre contribuții și riscuri, din obligația de a accepta toți lucrătorii fără o examinare medicală prealabilă, din continuarea constituirii pensiei cu scutire de plată a contribuțiilor în cazul incapacității de muncă, din acoperirea de către fond a restanțelor contribuțiilor datorate de angajator în cazul falimentului acestuia din urmă, precum și din indexarea pensiilor pentru menținerea valorii acestora.
110. Într-adevăr, astfel de constrângeri, care fac serviciul furnizat de fond mai puțin competitiv față de un serviciu comparabil furnizat de societățile de asigurare, contribuie la justificarea dreptului exclusiv al acestui fond de a administra regimul de pensii suplimentare.
111. Din cele de mai sus rezultă că eliminarea dreptului exclusiv conferit fondului ar putea duce la imposibilitatea ca acest fond să își îndeplinească misiunile de interes economic general care i-au fost atribuite în condiții economice acceptabile și ar putea pune în pericol echilibrul financiar al acestuia.
112. Făcând trimitere la Hotărârea GB-Inno-BM menționată anterior, Albany consideră totuși că dubla calitate care îi revine fondului, de gestionar al regimului de pensii și de autoritate însărcinată cu puterea de a acorda scutiri, poate genera o exercitare injustă a competenței de a acorda scutiri.
113. Este necesar să se arate că, în hotărârea GB-Inno-BM menționată anterior, considerentul 28, Curtea a decis că articolele 3 litera (g), 86 și 90 din tratat nu-i permit unui stat membru să îi confere societății care exploatează rețeaua publică de telecomunicații puterea de a adopta norme referitoare la aparatele telefonice și de a verifica respectarea acestora de către operatorii economici, cât timp societatea respectivă este concurenta operatorilor respectivi pe piața acestor aparate.
114. În considerentul 25 al acestei hotărâri Curtea a considerat, într-adevăr că o astfel de societate cumulează puterea care îi permite, pe de o parte, să autorizeze sau să refuze racordarea aparatelor telefonice la rețea și, pe de altă parte, să precizeze normele tehnice care trebuie îndeplinite de aceste echipamente și să verifice dacă aparatele care nu sunt produse de aceasta sunt conforme cu specificațiile pe care aceasta le-a adoptat, îi conferă puterea de a determina, după cum consideră

aceasta, ce terminale pot fi racordate la rețeaua publică și astfel îi acordă un avantaj evident față de concurenții săi.

115. Dar situația din acțiunea principală prezintă anumite diferențe în raport cu situația care face obiectul Hotărârii GB-Inno-BM menționată anterior.
116. În primul rând, trebuie arătat că, în temeiul articolului 5 alineatul (1) din orientările privind scutirea de la afiliere, un fond sectorial de pensii are obligația de a acorda scutire unei întreprinderi atunci când aceasta din urmă le asigură deja lucrătorilor săi, cu cel puțin șase luni înainte de introducerea cererii pe baza căreia a fost stabilit caracterul obligatoriu al afilierii la fond, un regim de pensii care le conferă acestora drepturi cel puțin echivalente cu cele pe care le-ar dobândi în cazul afilierii la fond.
117. Întrucât dispoziția menționată anterior este obligatorie pentru fondul sectorial de pensii în ceea ce privește exercitarea puterii sale de a acorda o scutire, aceasta nu poate fi considerată ca putând determina fondul să abuzeze de această putere. Într-adevăr, într-un astfel de caz, fondul se limitează la verificarea îndeplinirii condițiilor stabilite de ministrul competent (în acest sens, a se vedea Hotărârea din 27 octombrie 1993, *Lagauche ș.a.*, C-46/90 și C-93/91, *Cul. p. I-5267*, considerentul 49).
118. În continuare, este necesar să se arate că, în temeiul articolului 1 din orientările privind scutirea de la afiliere, un fond sectorial de pensii poate acorda o scutire unei întreprinderi atunci când acesta le asigură lucrătorilor săi un regim de pensii care le conferă drepturi cel puțin echivalente cu cele rezultând de la fond, cu condiția ca, în cazul retragerii din fond, o compensație considerată rezonabilă de către Camera Asigurărilor să fie propusă pentru eventualul prejudiciu suferit de fond, în urma retragerii respective, din punctul de vedere al tehnicii asigurărilor.
119. Astfel, dispoziția menționată anterior îi permite unui fond sectorial de pensii să scutească de obligația de afiliere o întreprindere care le asigură lucrătorilor săi un regim de pensii echivalent cu cel pe care îl administrează fondul, în cazul în care o asemenea scutire nu pune în pericol echilibrul său financiar. Exercițarea acestei puteri de a acorda o scutire cuprinde o evaluare complexă a datelor referitoare la regimurile de pensii respective, precum și a echilibrului financiar al fondului, care implică în mod necesar o largă marjă de apreciere.
120. Ținând seama de complexitatea unei astfel de evaluări, precum și de riscurile pe care acordarea de scutiri le prezintă pentru echilibrul financiar al fondului sectorial de pensii și, prin urmare, pentru îndeplinirea misiunii sociale care îi este încredințată, un stat membru poate considera că puterea de a acorda scutiri nu trebuie atribuită unei alte entități distincte.
121. Cu toate acestea, este necesar să se arate că instanțele naționale sesizate, cum este cazul în acțiunea principală, cu o contestare a obligației de a plăti contribuțiile trebuie să exercite un control privind decizia pe fond de a refuza o scutire de afiliere, care le permite cel puțin să verifice dacă acest fond nu a folosit în mod arbitrar posibilitatea de a acorda o scutire și dacă au fost respectate principiul nediscriminării, precum și celelalte condiții referitoare la legalitatea acestei decizii.
122. În cele din urmă, în ceea ce privește argumentul adus de Albany, conform căruia lucrătorilor li se poate asigura un nivel adecvat de pensii prin stabilirea unor cerințe minime pe care trebuie să le îndeplinească pensiile oferite de societățile de asigurare, este necesar să se sublinieze că, dată fiind funcția socială a regimurilor de pensii suplimentare și marja de apreciere de care dispun statele membre pentru organizarea sistemelor de securitate socială ale acestora, în conformitate cu

o jurisprudență constantă (Hotărârea din 7 februarie 1984, Duphar ș.a., 238/82, Cul. p. 523, considerentul 16, Hotărârea Poucet și Pistre menționată anterior, considerentul 6 și Hotărârea din 17 iunie 1997, Sodemare ș.a., C-70/95, Cul. p. I-3395, considerentul 27), fiecare stat membru trebuie să examineze dacă, ținând seama de particularitățile sistemului său național de pensii, stabilirea unor cerințe minime i-ar mai permite asigurarea nivelului pe pensii pe care urmărește să îl garanteze într-un anumit sector, făcând obligatorie afilierea la un fond de pensii.

123. Prin urmare, răspunsul la cea de-a treia întrebare este că articolele 86 și 90 din tratat permit ca autoritățile publice să îi confere unui fond de pensii dreptul exclusiv de a administra într-un sector determinat un regim de pensii suplimentare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

124. Cheltuielile efectuate de guvernul olandez, guvernul german, guvernul francez și guvernul suedez, precum și de Comisie, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile în acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA

pronunțându-se cu privire la întrebările adresate de Kantongerecht te Arnhem, prin Hotărârea din 4 martie 1996, hotărăște:

- 1) **Articolul 3 litera (g) din Tratatul CE [devenit, după modificare, articolul 3 alineatul (1) litera (g), CE], articolul 5 și articolul 85 din Tratatul CE (devenite articolul 10 CE și articolul 81 CE) nu împiedică decizia autorităților publice de a face obligatorie afilierea la un fond sectorial de pensii, la cererea organizațiilor reprezentative ale angajatorilor și ale lucrătorilor dintr-un sector determinat.**
- 2) **Un fond de pensii însărcinat cu administrarea unui regim de pensii suplimentare, instituit printr-o convenție colectivă încheiată între organizațiile reprezentative ale angajatorilor și ale lucrătorilor dintr-un sector determinat, pentru care autoritățile publice au stabilit caracterul obligatoriu al afilierii pentru toți lucrătorii din sectorul respectiv, este o întreprindere, în sensul articolului 85 și următoarele din tratat.**
- 3) **Articolele 86 și 90 din Tratatul CE (devenite articolele 82 CE și 86 CE) nu permit ca autoritățile publice să confere unui fond de pensii dreptul exclusiv de a administra un regim de pensii suplimentare într-un sector determinat.**

Jann	Moitinho de Almeida	Gulmann
Murray	Edward	Ragnemalm
Sevón		Wathelet

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 21 septembrie 1999.

Grefier
R. Grass

Președinte
G. C. Rodríguez Iglesias